

Rumeli

RUMELİ İSLÂM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

مجلة روم ارنى للبحوث الإسلامفة | Rumeli Journal of Islamic Studies

ISSN : 2564 - 7903 - Yıl / Year : Sonbahar / Autumn 2019 - Sayı / Issue : 4

RUMELİ

İslâm Araştırmaları Dergisi

مجلة روم ايلي للبحوث الإسلامية / Journal of Islamic Studies

Yıl / Year: 2 – Sonbahar / Autumn 2019 - Sayı / Issue: 4

ISSN: 2564-7903

Dergimizin Tarandığı Veritabanı ve İndeksler:

OSMANLI İSTANBUL'UNDA CENAZE VE DEFİN İŞLEMLERİ:

H.1117/M.1705 Tarihli Sicil Kaydına Göre

Nevzat Erkan*

Geliş Tarihi : 03 Ekim 2019
Kabul Tarihi : 26 Ekim 2019

Öz

Genel olarak İslam medeniyeti ve onun devamı olan Osmanlılarda *eşref-i mahlûkât* olarak telakki edilen insana hayattayken olduğu gibi ölümünden sonra da hürmet gösterilmiştir. Bu yaklaşımın bir göstergesi olarak ölümden sonra yerine getirilmesi gereken muamelelerle ilgili bir gelenek oluşmuştur. Müslüman toplumlarda köklü bir geleneğe dönüşen toplumsal uygulamaların yanı sıra İslâm Hukuku'nda konuyla ilgili düzenlemeler de ortaya çıkmıştır. Cenazenin teğiz ve tekfini, cenaze merasimlerinde kullanılacak tabutun hazırlanması, ölünün defnedileceği mezarlık ve kabirlerin ölçüleri ile ilgili bir fıkıh literatürü oluşmuştur. Bunun yanında kabrin yerini belli etmek için dikilen mezar taşları zamanla tapu görevi ifa eder duruma gelmiştir. Osmanlı döneminde tarihi süreç içinde göstermiş olduğu farklılıklar ile birlikte bu taşların her biri bir sanat eseri hüviyetini haiz olmuştur.

Mezarlıklar ve mezar taşlarıyla alakalı pek çok çalışma yapılmıştır. Hala da değişik coğrafyalara ait mezarlıklar ve içindeki mezar taşları tarih, dil ve sanat özellikleri bağlamında değerlendirilmektedir. Ancak bu eserlerin ortaya çıkmasına vesile olan cenazelerin taşındığı tabutların fiyatları ve kabrin ölçüsü ile içine konan malzemelerin fiyatları, mezar taşlarının kıymeti ve bu işleri yapan meslek gruplarının aldığı ücretlerle ilgili arşiv ve sicil merkezli çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çalışmanın temel kaynağını teşkil eden ve nadiren karşılaşılabilecek örneklerden olan H.1117/M.1705 tarihli sicil kaydı bahsi geçen hususlarda içerdiği bilgilerle dikkat çekmektedir. Ayrıca cenaze defin masraflarına ilişkin farklı dönemlere ait çeşitli sicil tutanakları ve narh kayıtları da karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mezar ölçüleri, Mezar masrafları, Tabut fiyatları, Osmanlı, İstanbul,

FUNERAL AND BURIAL PROCEDURES IN OTTOMAN ISTANBUL: According to the Registry Dated H. 1117 / M. 1705

Abstract

In general, in the Islamic civilization and its successors in the Ottomans, the human considered as the most honorable creature of the being was revered after his death as well as in life. As a sign of this approach, there has been a tradition of post-mortem treatment. In addition to social practices that have become a long-established tradition in Muslim societies, relevant regulations have emerged in Islamic Law. A jurisprudence literature has been formed about the craft and coffin of the funeral, the preparation of the coffin to be used in the funeral ceremonies, the cemeteries and graves where the deceased will be buried. In addition to this, the tombstones erected to reveal the location of the grave have become a deed. In the Ottoman period, each of these stones has the identity of a work of art together with the differences it has shown in the historical process.

Many studies have been carried out on cemeteries and gravestones. Still, cemeteries belonging to different geographies and tombstones inside are evaluated in terms of history, language and art features. However, archives and registry centered studies are needed for the prices of the coffins where the funerals are carried, and the prices of the grave stones, the value of the tombstones, and the wages received by the occupational groups performing these works. The registry of H.1117 / M.1705, which is one of the rare examples that constitute the main source of this study, draws attention with the information it contains on the mentioned issues. In addition, the various records of the funeral burial costs of different periods and records will be discussed comparatively.

Keywords: Grave measures, Burial costs, Coffin prices, Ottoman, Istanbul.

*Dr., Kırklareli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, nevzaterkan@klu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0001-9170-8490.

İntihal: Bu makale "iThenticate" intihal tarama programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Atf / Citation: Erkan, Nevzat. "Osmanlı İstanbul'unda Cenaze ve Defin İşlemleri". Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi / 4 (Ekim 2019): 54-64.

Giriş

Vefat eden insanların cenaze merasimleri ve bununla ilgili işlemler tarihin değişik dönemlerinde farklı toplumlarda ve kültürlerde çeşitli sebeplere istinaden farklı uygulamalar var ola gelmiştir.¹ İslam medeniyetinde insan hayatta olduğu gibi vefat edince de hürmete layık bir varlık olarak görüldüğü için, Hz. Peygamberin uygulamaları esas alınarak teçhiz ve tekfinle birlikte cenazenin defin işlemlerini de kapsayan bir gelenek oluşmuştur.²

Osmanlı Devleti'nde kabir ve mezarlıklarla ilgili uygulamalar kendisinden önceki Türk-İslam devletlerindeki uygulamaların bir devamı şeklindedir. İstanbul'un fethinden sonra başta Suriçi olmak üzere *bilâd-ı selâse* olarak isimlendirilen Eyüp, Galata ve Üsküdar'da cami ve mescitlerin yanı sıra müstakil olarak büyük mezarlıklar oluşmaya başlamıştır.³ Buraların mülkiyeti vakıflara ait olduğu gibi mezarların temizliği, bakımı ve korunmasıyla ilgili sorumluluk da büyük ölçüde vakıfların üzerindedir.⁴ Kadılıkların ve Hassa mimarbaşılarının ise denetleme konusunda görevleri bulunmaktadır.

Mezarlıklar ile ilgili çeşitli sorunlar erken dönemden itibaren Divan'ın gündemine girmeye başlamıştır. 16. Asırda konuyla alakalı kadılıklara yazılan fermanlarda, mezarlar içine hayvan salanların ve mezarlıklara değişik şekillerde zarar verenlerin engellenmesi ve bu tür davranışları devam ettirenlerin zararları ödemeleri emredilmiştir.⁵ 18. asırda da mezar içinde hayvan otlatma gibi benzeri hususlardan dolayı Divan'a şikâyetle bulunan Üsküdar ahalisi için de muhatap olarak Üsküdar kadısına emir verilip kabir içlerine hayvan sokulmasının engellenmesi istenmiştir.⁶ Bu durum imparatorluğun sonuna kadar devam etmiş olup, Batılı seyyahların sitayişle bahsettiği Müslüman kabirlerinin temizliği ve düzeni için Sultan II. Abdülhamid'e konuyla ilgili bir layiha dahi sunulmuştur.⁷

Mezarlıklar içinde kabirlerin kazılması, tabut ve teneşirlerin hazırlanması ve mezar taşları yapımı ile ilgili zamanla esnaf grupları oluşmaya başlamıştır. Erken tarihli sicillere sahip Üsküdar Kadılığında tutulmuş tereke kayıtlarının ilgili bölümlerinde teçhiz, tekfin ve mezar

¹ Mircea Eliade, *Dinler Tarihi (İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi)* trc. Mustafa Ünal (Konya Serhat Kitabevi 2005), 259-261; Kürşat Demirci, "Kabir", *DİA* (İstanbul, 2001), c. XXIV: XXIV, s. 33-35; Erdoğan Baş - Salih İnci, *Anahatlarıyla Yahudilik Hristiyanlık ve İslam* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2014), 177-187.

² Fıkıh kitaplarında cenazenin yıkanması, kefenlenmesi ve kabir ile ilgili bir literatür oluşmuştur. Değerlendirmeler için bkz. Youssef Ragheb, "İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı" (*Cimetieres Et Traditions Funeraires Dans Le Monde Islamique = İslâm Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri*, Ankara: CİEPO, 1996), c. II: II, s. 17-23.

³ Konuyla ilgili başta arşiv kayıtları olmak üzere pek kaynak ve araştırma bulunmaktadır. Değerlendirmeler için bkz. Sadi Kucur, "İstanbul'un Tarihi Müslüman Mezarlıkları", *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla İstanbul Tarihi: Din*, ed. Coşkun Yılmaz - vd. (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2015), 428-434 vd.

⁴ Konuya örnek olması bakımından Beşiktaş'taki Sinan Paşa Camii yanındaki Müslüman kabirlerinin temizliği vakıf tarafından görevlendirilen kimselerce yapılmaktaydı. Bu insanlara günlük 2 akçe ücret ödenmekteydi. Bkz. *BOA*, (Yeni sistemde Cumhurbaşkanlığına bağlı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi olarak zikredilen arşivin kaynaklardaki kısaltması önceki kısaltma üzerinden devam etmektedir) C. EV, 497/25148 (29 Muharrem 1142/24 Ağustos 1729). Benzer bir şekilde Merzifonlu Kara Mustafa Vakfı'ndan günlük üç akçe ile civarında bulunan Müslüman kabirlerini temizlemek için ferrâşlık görevi bulunmaktaydı. *BOA*, AE; SMSTIII 285/22932 (13 Şevval 1178/ 5 Nisana 1765).

⁵ *BOA*, A. DVNSMHM, d.5/1405 (16 Ziihicce 972/15 Temmuz 1565).

⁶ *BOA*, AE, SMST III, 149/11750 (26 Şaban 1177/29 Şubat 1764).

⁷ İlhami Yurdakul, "Vakanüvis Ahmed Lütfi'nin İstanbul ve Bilad-ı Selase Müslüman Mezarlıklarına Dair Bir Layihası: Makâbir-i Müslimine Dair Hâtırâ-ı Kâsıra" (Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla X. Eyüpsultan Sempozyumu, İstanbul, 2006), 362-367.

kazımı gibi işlemler masraf olarak zikredilmiştir.⁸ Osmanlı esnaf teşkilat sisteminin bir gereği olarak mezar işlerine bakan esnaf için de kethüda tayin edilmeye başlanmıştır.⁹

Osmanlı ekonomisinin önemli bir özelliği kabul edilen narh uygulamasının cenaze ve defin hizmetlerini de kapsayabildiği görülmektedir. Gıda ürünleri başta olmak üzere temel tüketim maddeleri için resmî makamlarca belirlenen fiyatlar mezar işlemleri için de gündeme gelmiştir. Bu meyanda belirlenen fiyatı aşım pahalı iş yapan mezarıcı esnafı şikâyete konu olmuştur. Özellikle mezarların çok olduğu Üsküdar ve Eyüp kadılıklarına yazılan fermanlarda narh fiyatlarına uyulması emredilmiştir.¹⁰

18. Asırda Mezarlık ve Kabir Ölçüleri ile Bedelleri

Mezarlık çalışmasıyla ön plana çıkan araştırmacılardan Hans Peter Laquer, Osmanlı İstanbul'undaki mezarları ve mezar taşlarını genişçe ele aldığı eserde, 1640 yılındaki narh kayıtlarının dışında mezarıcı ücretleri ve mezar taşlarının fiyatlarıyla ilgili düzgün mukayeselerin yapılabilmesi için arşiv ve sicillerdeki çalışmalara ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekmiştir.¹¹ Bu çalışmanın konusu olan, 18. Asra ait Daha çok suriçi İstanbul haricindeki mezarlıkları ilgilendiren bu çalışma Laquer'ın bahsettiği boşluğu doldurma açısından kıymet arz etmektedir.¹² Bununla birlikte kayıta yer alan bilgilerin daha anlamlı hale gelmesi için bir asır önceki 1640 tarihli narh kaydı ve yaklaşık bir asır sonrasına tekabül eden 1801 tarihli narh defteri ve 1812 tarihli mahkeme kaydı da esas alınarak mukayese yoluna gidilecektir.

Öncelikle dönemin hassa mimarbaşı Mehmed Ağa tarafından ferman sebebiyle kaleme alınan ve Üsküdar mahkeme kayıtlarında yer alan bu belge, fermana istinaden yazıldığı için Osmanlı Arşivi'nde belgenin karşılığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Dönemin arşiv kayıtlarında fermanların yer aldığı mühimme defterleri taranmıştır. Hicri olarak 1117 (M.1705) senesine ait mahkeme kaydı, Osmanlı Arşivi'nde 1. Cildi 1115-1118 tarihli 114 No'lu Mühimme Defteri'ne tekabül etmektedir. Ancak yapılan araştırmada bu zaman diliminde Mühimme kayıtlarında bu emre dair bir kayda rastlanmamıştır.

Sicil kaydında belgenin türü hakkında herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Padişah fermanı gereği Hassa Mimarbaşı tarafından tayin ve tespit edilen hususları içeren bu belge zikredilmese de bir narh kaydı özelliğindedir. 1640, 1801 ve 1812 tarihindeki kayıtlar da birer narh kaydıdır.¹³ Sicillerdeki mezarıcılar ile ilgili şikâyetleri göz önüne aldığımızda ahalinin yapmış olduğu şikâyetler üzerine bu tür belgeler tanzim edilirdi. Nitekim 1812 yılındaki narh kaydı, o dönemdeki veba salgınından ötürü fiyatların artması ve halkın sıkıntı çekmesinden dolayı yazılmıştır.¹⁴

⁸ H.920/M. 1514 yılında vefat eden Yeniçeri Süleyman'ın kefen için 80 akçe, mezar tahtası 123 akçe, kabir kazanlara 25 akçe, cenazeyi yıkayana 5 akçe ve su koyana 4 ücret ödenmiştir. Bilgin Aydın, vd., *İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2008), 1 numaralı sicil (H. 919-927 / M. 1513-1521): 275, (hüküm no 450).

⁹ Hüseyin Kılıç, vd, *İstanbul kadı sicilleri Eyüb mahkemesi (Havass-ı Refia)* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2010), 37 numaralı sicil (H. 1047 / M. 1637-1638): 185.

¹⁰ BOA, C.BLD, 6/254 (1 Cemâziyelevvel 1185/12 Ağustos 1771)

¹¹ Hans Peter Laqueur, *Hive'l-Baki: İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, trc. Selahattin Dilidüzgün (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1997), 171.

¹² ÜŞS(Üsküdar Şer'iyye Sicilleri), no. 332, vr.93ab.

¹³ Osmanlı uygulamasında narh kayıtları gıda ve temel tüketim malzemelerinde olmakla beraber ahalinin ihtiyacı olan her malzemede olabilmekteydi: Mübahat S. Kütükoğlu, "Narh", *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006), XXXII: 391.

¹⁴ Engin Çetin, "1812-1814 Veba Salgınının Üsküdar'a Tesirleri" (Uluslararası Üsküdar Sempozyumu X, 19-20-21 Ekim 2018, İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2019), 204.

Belgede ilk zikredilen husus kabirlerin derinliği ve mezar kazma ücretleridir. Uygulamaya bakıldığında Müslümanlar için kazılacak kabirlerin derinliği tâbi oldukları mezheplere göre değişmektedir.¹⁵ İçinde farklı mezhepten insanlar olmakla beraber Hanefiliği ön planda tutan Osmanlı Devleti'nde bu mezhebin ilk dönem eserlerinde konuya dair belli bir görüş bulunmamakla beraber,¹⁶ yapılan son dönem çalışmalarda bir insan boyunun yarısı,¹⁷ ölçü olarak da kabir için kazılması gereken derinliğin 100-150 cm olması gerektiği belirtilmektedir.¹⁸

Eyüp ve Kasımpaşa civarlarında erkek cenazelerin kabir derinliği 1,5 arşın¹⁹ yani 109,95 cm olup mezar kazma ücreti 40 akçedir. Kadın mezarlarının derinliği 1 arşın 18 parmak²⁰. Bu da yaklaşık 128,2 cm yapmaktadır. Mezarıcı ücreti ise erkek mezarlarından 10 akçe daha fazladır. Çocuk mezarlarının derinliği 1 arşın olup (yaklaşık 73,3 cm) vefat eden masumun büyüklüğüne göre mezarıcı ücreti 20, 25 ve 30 akçe arasında değişebilmektedir.²¹ Üsküdar'da da kabirlerin derinliği ve mezarlık ücretleri Eyüp ve Kasımpaşa'daki Müslüman mezarlığında olduğu gibidir. Bu da kabirlerin derinliği konusunda uygulanan genel geçer bir ölçü olduğunu göstermektedir.

Diğer asırlarla mukayese edildiğinde fiyat konusu zaman ve mekâna göre farklılık arz etmektedir. Nitekim 1640 yılındaki narh kaydında ise bu ücretler küçük mezarlar için 10, orta durumda olanlar için 20, büyük mezarlar için ise kazım ücreti 30 akçedir.²² Mezarıcılar ile ilgili şikâyetin bulunduğu H.1150/M.1738 tarihli sicil kaydında, detaylar verilmeksizin büyük mezar kazımı için 20 pâre (60 akçe), orta mezar kazımı için 15 pâre (45 akçe) ve küçük mezar kazımı için belirlenen narh 10 pâre (30 akçe) olarak verilmiştir.²³ 4 Cemâziyelevvel 1216/12 Eylül 1801 tarihli narh kaydına göre tabutlu kadın cenazenin gömülmesinde kabir kazım ücreti 60 pâre, erkek kabirler için 40 pâre ve mükellef çağına gelmemiş küçük çocuklar için 20 pâre olarak belirlenmiştir.²⁴ H. 1227 /M. 1812 yılındaki veba salgını nedeniyle mezar ücretleri için getirilen narhta, tabutlu büyük mezar kazımı için 3 kuruş, tabutsuz orta boy mezar kazımı için 2 kuruş, tabutsuz küçük mezar kazımı için 1,5 kuruş mezarıcı ücreti olarak kayda geçirilmiştir.²⁵

Belgede yer alan ikinci husus cenazenin kabre definde lazım olan tahtalara dairdir. Metinde “*virgeh-i kâfurî*”²⁶ olarak geçen kirişlerin 3,5 zira boyunda 5 parmak baslık(?) fiyatı

¹⁵ Malikilerde kabrin derinliği 60 cm'de kalırken Şafiilerde ise bu 2,5 metreye ulaşmaktadır. Açıklamalar için bkz. Ragheb, “İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı”, II: 18-19.

¹⁶ Ragheb, “İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı”, II: 18.

¹⁷ Mehmet Şener, “Kabir” *DİA*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı 2001) XXIV, 35.

¹⁸ Mustafa Uzunpostalcı, “Defin” *DİA*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı 1994) IX, 86.

¹⁹ Osmanlılarda klasik dönemde mimar arşını ve çarşı olmak üzere iki tür arşın bulunmaktaydı. Mimar arşını yaklaşık olarak 73,333 cm ve çarşı arşını ise 68 cm idi. Açıklamalar için bkz. Mehmet Erkal, “Arşın”, *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991), III: 412.

²⁰ Parmak hesabı Osmanlı döneminde yaklaşık olarak 3,05 cm'dir. Cengiz Kallek, “Parmak”, *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), XXXIV: 172.

²¹ Osmanlı iktisâdi yapısında kullanılan para birimleri kuruluşun son dönemine kadar değişken bir yapı arz etmektedir. Belgenin kaleme alındığı 1705 tarihinde esedi kuruş olarak zikredilen aslanlı para 110 akçe, Riyalî kuruşun değeri 120 akçedir. Metinde geçen pârenin o dönemdeki değeri ise 3 akçedir. Açıklamalar için bkz. Halil Sahillioğlu, “Akçe” *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1989), II, 224-227; Şevket Pamuk, “Kuruş” *DİA* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002), XXVI, 458-459; Ali Akyıldız, “Para” *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007) XXXIV: 163-167.

²² Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda narh müessesesi ve 1640 tarihli narh defteri* (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1983), 322.

²³ *UŞS*, no.396, vr.75a.

²⁴ Ömer Çakmak, *İstanbul Mahkemesi'ne Ait 201 Numaralı Narh Defteri* (Y.lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi SBE, 2012), 240.

²⁵ *UŞS*, no.577, vr. 107a; Çetin, “1812-1814 Veba Salgının Üsküdar'a Tesirleri”, 204.

²⁶ Virgeh, virke veya vergeh şeklinde okunan bu kelime mimari alanda kiriş anlamındadır. Bkz. Neslihan Sönmez, *Osmanlı Yapı ve Malzeme Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: Yem yayınları, 1997), 111.

18 akçedir. 3 zira boyunda 4 veya 5 parmak baslık olan virgehler ise 15 akçe tutarında olup bunun başka türü 3 zira boyunda 3 ve 4 parmak baslık 12 akçe tutarındadır. Kirişlerin 1640 yılında fiyatları ise 3 ile 9 akçe arasında değişmektedir.²⁷ “*Elvâh-ı Ağa Meşe/Meşe*” şeklinde zikredilen meşe ağacından yapılan kaplama tahtaların büyük olanlarının boydan 3,5 zira 10 parmak baslık ve 1 parmak kalınlığında olanı 13 akçe olup boydan 3 zira baslık 8 parmak olanı 12 akçe olarak belirtilmiştir.²⁸ Mimari alanda farklı kullanım alanı olduğundan dolayı bu tahta levhaların kullanım yerleri ve geldikleri yere göre fiyatları 8 akçe ile 84 akçe arasında değişmektedir.²⁹ Genelde esnaf gedikleriyle ilgili belgelerin yer aldığı İstanbul 24 No’lu sicilin H.1144/M. 1732 tarihli kaydında İzmit havzasından gemi ile getirilen kaplama tahta çeşitleri fiyatları tek tek kaleme alınmış olup *Elvâh-ı Ağa Meşe* denilen kerestelerin birim fiyatı 8 akçe olarak verilmiştir.³⁰ Üsküdar mezarlarında ise büyük kabir için kuru tahtası 1 zira boyunda baslık 7 ve 8 parmak fiyat ise 8 akçedir. Orta ve küçük kabirler için kuru tahtasının fiyatı 5,5 akçe olup, *elvâh-ı ağa meşe* olarak zikredilen ağacın 1,5 zira boy baslık 7 ve 8 parmak ve fiyatı 12 akçedir. *Virge-i kâfûri* olarak zikredilen boydan 3,5 zira ebadındaki kirişin fiyatı 12 akçe ve battal virgenin fiyatı 15 akçedir.³¹

Büyük mezarların içi duvar taşı ile örülüp üzeri “*küfeki*”³² denilen ince taş kaplandığında mezarlık ücreti dâhil tüm masrafların toplamı yaklaşık 1000 akçe kabir masrafı olmaktadır. Eğer mezar horasan denilen sıva ile kârgir bir yapıda inşa edilirse masraf tahmini olarak 1200 akçe civarında olmaktadır.³³

16. asırdan itibaren Osmanlı mezar taşlarının baş ucundaki mermer taşları, mezar sahibinin hangi meslek grubuna yahut tasavvufî gruba mensup olduğunu gösterir, bu mensubiyetin nişanesi olan başlık ne ise taşta o hakkedilirdi. Bu sebeple cenazenin ulema, ümera, meşayih veya hangi sosyal tabakadan olduğu anlaşılırdı.³⁴ Konuyla ilgili narh kaydında ise mezarların baş tarafına konan mermerlerin daha çok boyutları ve geldiği coğrafyaya göre fiyatı belirtilmiştir. Bu meyanda 13. Asır şairlerinden Yunus Emre’nin ölümü terennüm ettiği şiirde geçen hece mermeri³⁵ olarak zikredilen dört köşe mermerin bir adedi 1,5 zira boyunda 150 akçedir. Kabrin ayak ucuna konulan sade mermer boy olarak 1 zira olup fiyatı 95 akçedir. Mezarın başına büyük sarık ve takke yapılmak istendiğinde adet olarak fiyatı 80, 100 ve 120 akçe arasında değişmektedir. Baş ucuna yapılacak sarık ve takke küçük boyutta olduğu zaman fiyat aralığı 50, 60 ve 70 akçe olarak belirlenmiştir.³⁶

Kabir üzerine sade mermerden dikme sütun şeklinde bir mezar taşı yapılacak olsa işçiliği ile beraber 200 ve 250 akçe etmektedir. Bunun boyutları boydan iki adet ve baslık 6,8 ve 9 parmak arasında değişmektedir. Dikme şeklinde dairesel hece mermerinin fiyatı 150 ve

²⁷ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda narh müessesesi ve 1640 tarihli narh defteri*, s. 295.

²⁸ ÜŞS, no. 332, vr.93b.

²⁹ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda narh müessesesi ve 1640 tarihli narh defteri*, s. 296-297.

³⁰ Fuat Recep, vd. *İstanbul Kadı Sicilleri İstanbul Mahkemesi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) 24 Numaralı Sicil (h. 1138-1151 m. 1726-1738), 400 (Hüküm no.282)

³¹ ÜŞS, no. 332, vr.93a.

³² Bakırköy taşı olarak bilinen ve civardaki ocaklardan elde edilen bir taş türüdür. Neslihan Sönmez, *Osmanlı Yapı ve Malzeme Terimleri Sözlüğü*, .65.

³³ ÜŞS, no. 332, vr.93ab.

³⁴ Konuyla ilgili olarak pek çok çalışma bulunmaktadır. Özellikle Necdet İşli’nin belli meslek erbabını merkeze çalışmaları zikredebiliriz. bkz. Necdet İşli, “Tıp Tarihimize İlgili Birkaç Mezar Kitâbesi” (İstanbul: Tıp Tarihi Araştırmaları, 1986), say.1, s.129-133; a.mlf., “Defterdar Mezar Taşları Makalesi”, *Osmanlı Devlet Teşkilatı’nın Kadim Bir Kurumu; Defterdarlık*, (İstanbul: İstanbul Defterdarlığı 2016) 253-261.

³⁵ Yunus, Emre, *Divan-ı İlahiyat*, haz. Mustafa Tatcı, (İstanbul: Kapı Yayınları, 2012), 699.

³⁶ ÜŞS, no. 332, vr.93b.

180 akçe olup boydan 1 ve 1,5 zira uzunluğu bulunmaktadır. “*Mermer-i söğ*e³⁷” şeklinde zikredilen taştan yontma dairevi mermer sütun ayak ucu dâhil işçiliği ile beraber 400 akçedir. Boydan uzunluğu 1,5 ve 2 zira şeklindedir. Şayet söğeden aynı şekilde battal ebadında başlık ve ayak ucu çift olursa boy ölçü 2 ve 2,5 zira baş yaka olup fiyat 500 ve 600 akçe tutarındadır. Mezar için sanduka şeklinde mermer ortası oyma ölçüleri boydan 1,5 ve 2 zira ve genişlik 1 zira olmak koşuluyla yanlar mükemmel bir şekilde (pehlü be-kemâl) olursa fiyatı 1500 akçe şeklindedir.³⁸

Kabirlerin baş ve ayak uçlarındaki mezar taşları mermer değil de küfeki taştan inşa edilecek olursa taşların ebatlarına göre değişiklik arz etmektedir. Küfeki taşın kullanıldığı Hece taşı olarak zikredilen dört köşeli başında takkesi olan 1,5 zira baş ve 1 zira ayak uzunluğu olan sade bir mezarın fiyatı 6 akçedir. Yine malzeme olarak küfeki taş ve hece taşı olarak ifade edilen yapı türünde boydan 1 ve 1,5 zira baş ve ayak çift olmak üzere fiyatı 50 akçedir. Hece taşının bir başka şekli boydan 1 ve 1,5 zira baş ve ayak taşları bir çift olmak üzere 120 akçe tutarındadır. Mezar taşı sadece büyük küfeki taştan 1adet ve boydan 1 zira olacak şekilde yapılırsa 70 akçedir. Sair durumlar için küfeki taşlarının her bir zirâi 120 akçedir. Tabana ve yanlara konan taşların adet fiyatı 900 ve 1000 akçe olup ebat olarak boyda 1,5 zira ve başlık 1 parmakdır. Kapak taşlarının her bir zirâi 70 ve mezarın üzerine kemer şeklinde yapılan seng-i kemer-i küfeki olarak zikredilen küfeki taşın bir zirâi 90 akçedir.³⁹

Cenazelerin yıkıldığı tenişir tahtası ve içine konup mezara kadar götürülen tabut fiyatlarına gelince, bunların fiyatı kuruş değerinden olup tabutun büyüklüğü ve ağacın cinsine göre fiyatlar değişmektedir. Örneğin servi ağacından yapılmış üzerinde kapak ve tenişir tahtası olan mükemmel büyük bir tabutun fiyatı 6 kuruştur. Yine servi ağacından yapılan kapaklı tenişir tahtası olan orta boy mükemmel tabutun fiyatı 4 kuruş ve malzemesi servi ağacı olan küçük boylu kapak ve tenişir tahtası mevcut tabutun fiyatı ise 1 kuruş yani 110 akçedir. Malzemesi ıhlamur ağacından büyük tabut kapağı ve ağa tahtasından yapılan tenişiriyle birlikte 160 kuruş etmektedir. ıhlamur ağacından orta boy kapaklı ve tenişiri ağa tahtasından yapılan tabutun fiyatı 90 kuruş ve son olarak küçük boy ıhlamur ağacından yapılan kapaklı ağa tahtasından tenişir olan tabut ise 60 kuruş olarak belirlenmiştir.⁴⁰ Bu fiyatlara göre sıradan bir Müslümanın mezarlık kazım ücreti, mezar içine konan tahtalar ve kabrin başına dikilen mezar taşları 700 akçeyi geçmektedir. Masraf açısından yüksek bir örnek olması açısından 1747 yılında vefat eden Saray halkından Neyyire Sultan’ın 750 kuruş yana dikilen mermerler ve 225 kuruş kapak mermerler olmak üzere mezarı için sarf edilen rakam 1422 kuruş olmaktadır.⁴¹

Mahkeme sicillerinde vefat eden insanların mal dökümünün yapıldığı tereke kayıtları bulunmaktadır. Son bölümde cenazenin teçhiz ve kefenlenmesini ifade eden tekfin masrafları yer almaktadır.⁴² Belgenin tanzim edildiği 1117 yılına ait Üsküdar sicillerinden çıkardığımız

³⁷ Söğ kelimesi bazen söve şeklinde de ifade edilip, pencere ve kapı boşluklarının iç yanlarına oturtulan ahşap, taş, mermer veya yığma malzemeden yapılan dikit anlamındadır. Bkz. Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*; (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007), c.IV, s.4319.

³⁸ ÜŞS, no. 332, vr.93b.

³⁹ ÜŞS, no. 332, vr.93b

⁴⁰ ÜŞS, no. 332, vr.93a.

⁴¹ BOA, TS, MA, d. 10396.

⁴² Terekelerde ağırlıklı olarak Müslüman olsun gayrimüslim olsun erkeklerin tekfin masrafları yer alırken kadınların masrafları eşlerinin mallarından karşılandığı için nadiren yer almıştır. Açıklamalar için bkz. Fatih Bozkurt, *Tereke Defterleri ve Osmanlı Maddi Kültüründe Değişim (1785-1875 İstanbul Örneği)* (Sakarya Üniversitesi SBE, Doktora Tezi); 47; Tereke çalışmaları hakkında genel bir değerlendirme için bkz. Fatih Bozkurt, “Osmanlı Dönemi Tereke Defterleri ve Tereke Çalışmaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. XI, Say. 22, ss. 193-229.

bazı örneklerde teçhiz ve tekfin masrafının değişik rakamlar içerdiğini görmekteyiz. Örneğin H.1116/M.1705 senesinde Üsküdar Hacı Hatun Mahallesi'nden borçlu olarak ölen Süleyman adlı bir Müslümanın teçhiz ve tekfin için ayrılan masrafı 600 akçedir.⁴³ Yine yakın bir tarihte (H.1117/M.1705) vefat eden Üsküdar Pazarbaşı Mahallesi'nden Receb b. Şaban'ın cenaze masrafı 12 kuruş (1320 akçe) etmektedir.⁴⁴ Metinlerde kefen ücreti ayrı belirtilmediği için yapılan masraf hakkında sağlıklı bir yorum yapma imkânı bulunmamaktadır.

Sonuç

Nadiren rastlanacak bir sicil kaydından ve ilgili diğer kayıtlardan hareketle kaleme alınan bu makale, Osmanlı toplumunda cenaze ve defin işlemlerine ve masraflarına odaklanmış, bu çerçevede mütevazı bir katkı yapmayı hedeflemiştir. Sınırlı sayıda belgelerin elverdiğini ölçüde çalışmada elde edilen bulguları; Osmanlı toplumunda zaman zaman mezarlıklarla ilgili düzenlemelerin yapıldığı, mezarların erkek, kadın ve çocuk şeklinde tasnif edildiği, tasnifin defin masraflarına göre yapıldığı şeklinde sıralayabiliriz. Masraf açısından kadın mezarlarının erkeklerinkine nazaran daha pahalı olduğu söylenebilir. Mahkeme sicillerinde yer alan tereke kayıtlarının masraf kısmında verilen tereke sahibinin teçhiz ve tekfin masrafları, incelenen belgedeki fiyatlarla karşılaştırıldığında daha anlamlı hale gelmektedir. Konunun daha iyi anlaşılması için mezarcı esnafı ve cenaze işlemleriyle ilgili daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Kaleme alınan makale Osmanlı toplumunda cenaze ve defin uygulamalarına küçük de olsa bir katkı yapıp araştırmacıların konuya ilgisini çekebilirse amacına ulaşmış olacaktır.

Kaynakça / References

1. Arşiv Kayıtları

BOA, A.DVNSMHM, d.5/1405, AE, SMST III, 149/11750, AE; SMSTIII 285/22932, C. EV, 497/25148, C.BLD, 6/254, TS, MA, d. 10396.

ÜŞS, no.332, no.396, no.577.

2. Yayınlanmış Belgeler, Araştırma ve İncelemeler

Akyıldız, Ali. "Para" *DİA* İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007.

Aydın, Bilgin. vd. *İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi*. İstanbul: Türkiye Diyanet

Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2008.

Baş, Erdoğan- İnci, Salih. *Anahatlarıyla Yahudilik Hristiyanlık ve İslam*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2014.

Bozkurt, Fatih. *Tereke Defterleri ve Osmanlı Maddi Kültüründe Değişim (1785-1875 İstanbul Örneği)* Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya 2011

Bozkurt, Fatih. "Osmanlı Dönemi Tereke Defterleri ve Tereke Çalışmaları", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 11, Sayı 22, ss. 193-229.

Çağbayır, Yaşar. *Ötüken Türkçe Sözlük* ;: İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007,

Çakmak, Ömer. *İstanbul Mahkemesi'ne Ait 201 Numaralı Narh Defteri*. Y.lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi SBE, 2012.

⁴³ ÜŞS, no. 332, vr.45b.

⁴⁴ ÜŞS, no332 vr.101b.

- Çetin, Engin. “1812-1814 Veba Salgının Üsküdar’a Tesirleri”. İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2019.
- Demirci, Kürşat. “Kabir”. *DİA*. XXIV: 33-35. İstanbul, 2001.
- Erkal, Mehmet. “Arşın”. *DİA*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991.
- Eliade, Mircea. Dinler tarihi (inançlar ve ibadetlerin morfolojisi) trc. Mustafa Ünal Konya Serhat Kitabevi 2005.
- İşli, Necdet. “Tıp Tarihimize İlgili Birkaç Mezar Kitâbesi” İstanbul: Tıp Tarihi Araştırmaları 1986.
- İşli, Necdet. "Defterdar Mezar Taşları Makalesi", Osmanlı Devlet Teşkilatı'nın Kadim Bir Kurumu; Defterdarlık, İstanbul: İstanbul Defterdarlığı 2016.
- Kallek, Cengiz. “Parmak”. *DİA*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007.
- Kılıç, Hüseyin. *İstanbul kadı sicilleri Eyüb mahkemesi (Havass-ı Refia)*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2010.
- Kucur, Sadi. “İstanbul’un Tarihi Müslüman Mezarlıkları”. *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla İstanbul Tarihi: Din*. Ed. Coşkun Yılmaz - vd. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2015.
- Kütükoğlu, Mübahat S. “Narh”. *DİA*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006.
- Kütükoğlu, Mübahat S. *Osmanlılarda narh müessesesi ve 1640 tarihli narh defteri*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1983.
- Laqueur, Hans Peter. *Hüve'l-baki: İstanbul'da Osmanlı mezarlıkları ve mezar taşları*. Trc. Selahattin Dilidüzgün. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1997.
- Pamuk, Şevket. “Kuruş” *DİA* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002.
- Ragheb, Youssef. “İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı”. II. Ankara: CİEPO, 1996.
- Recep, Fuat. vd. *İstanbul Kadı Sicilleri İstanbul Mahkemesi (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) 24 Numaralı Sicil (h. 1138-1151 m. 1726-1738)* 2010.
- Sahillioğlu, Halil. “Akçe” *DİA* İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1989.
- Sönmez, Neslihan. *Osmanlı Yapı ve Malzeme Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Yem yayınları 1997.
- Şener, Mehmet. “Kabir” *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı 2001.
- Uzunpostalcı, Mustafa. “Defin” *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı 1994.
- Yunus, Emre. *Divan-ı İlahiyat*, haz. Mustafa Tatcı, İstanbul: Kapı Yayınları, 2012.
- Yurdakul, İlhami. “Vakanüvis Ahmed Lütfi'nin İstanbul ve Bilad-ı Selase Müslüman Mezarlıklarına Dair Bir Layihası: Makâbîr-i Müslimîne Dair Hâtıra-ı Kâsıra”. İstanbul, 2006.

Ekler

Ek 1: Metnin Transkripsiyonu

Oldur ki, sâdır olan fermân-ı ‘âlişân mücebince İstanbul hâricinde Hazret-i Eyyüb Ensâr’ide Kasım Paşa’da vâki‘ makbere-i ehl-i islâm taraf-ı şer‘den ta’yîn olunan Hüseyin Efendi ve dergâh-ı ‘âli çavuşlarından Abdülkâdir çavuş kulları ile mahall-i mezbûrlara varılıp kadîmi üzere tenbih ü tahrîr olunmağın bu mahalle şerh verildi Fî 26 Receb 1117 İstanbul hâricinde ve Hazret-i Eyyüb etrâfında Ensâr’ide Kasım Paşa’da vâki‘ makbere-i ehl-i İslâm hıfır u mühimmât lâzimesi

Makbere-i kebîr erkek Derinliği kadden bir buçuk aşrun zira 1,5 aded 1 Ücret-i mezârcıyân 40 akçe	Tâife-i nisâ makberesi Derinliği 1 arşun 18 parmak Zira 1 Ücret-i mezârcıyân 50 akçe	Makbere-i sağır-i ma'sûmân Derinliği bir arşun 1 zira Ücret-i mezârcıyân 20/25/30 akçe
--	---	---

Makbere-i mezkûrlara mahsus keresteler zikrolunur:

3,5 zira kadden başlık 5 parmak Virge-i kâfuri güllünlük(?) 1 fiyatı 18 akçe	3 zira kadden başlık 4-5 parmak def'a Virge-i kâfuri 1 aded 15 akçe	3 zira aded kadden başlık 3- 4 parmak def'a Virge-i kâfuri 1 aded 12 akçe	Elvâh ağa meşe kebîr bir fiyatı 13 akçe	3,5 aded kadden başlık 10 parmak kalınlık parmak 1
Elvâh meşe Konrebe(?) aded 1 fiyat 12	3 aded kadden başlık parmak 5	def'a Virge-i kâfuri 1 aded 9 akçe	Aded kadden başlık 4-3 parmak	

Kebîr mezâr içerüsü duvar taşı ile örme üzeri küfeki taş ile kaplama fi'l-cümle harc u
üstâdiyesiyle ve ücret-i mezârcı ber-vechi tahmîn 1000

Makbere-i mezkûr kireç ve horasan ile kârgir yapıldukta ber-vech-i tahmin 1200

Makber-i mezkûrların başucuna ve ayağı ucuna vaz' olunan mermerler ecnâsıyla
zikrolunur:

Mermer-i hece tabîr olunur dört köşe mermer aded 1 fiyat 150 1,5 aded kadden '	Ayak ucu ta'bîr olunur sade mermer aded 1 fiyat 95 1 aded kadden	Mermerden sarık ve takye-i kebir aded 1 fiyat 120/100/80
Sağır mermer sarık takye aded 1 fiyat 70/60/50	Sade mermer dikme sütun ma'a üstâdiye aded 1 fiyat 250/300 Kadden aded 3 başlık parmak 9/8/6	Mermer-i hece tabîr olunur müdevver mermer dikme aded 1 fiyat 180/150 Kadden aded 1,5/1
Def'a mermer söğeden yonma müdevver mermer sütun ma'a üstâdiye ayak ucu çift 1 fiyat 400 Kadden aded 2/1,5	Mermer battal söğeden yonma müdevver sütun mermer ma'a üstâdiye başlık çift 1 fiyat 500/600 kadden aded 25,/2 baş ayak	Sanduka için mermer ortası oyma pehlü bek-kemâl üstâdiyesiyle aded 1 fiyat 1500 kadden aded 2,5 arzen 1 zira'

Makbere-i mezkûrlara küfeki taşdan vaz' olunacak taşhâ ma'a harç-ı lâzıme

Hece taşı ta'bîr olunur dört köşeli takyeli seng-i küfeki ma'a üstâdiye aded 1,5 baş 1 ayak çift bir fiyat 6	Def'a hece ta'bîr olunur küfeki taş aded 1 (Baş) 1 (ayak) çift 1 fiyat 50 kadden aded 15,/1	Def'a hece taş çift 1 fiyat 120 kadden aded 15,/2
---	--	--

Kebîr kademe küfeki taş aded 1 fiyat 70	Sâ'irleri küfeki taşlarının zirâ'ına göre hesâb olur beher zirâ'ı 120	Seng-i pehlü ve seng-i taban aded 1 fiyat 1000/900 kadden aded 2,5 baslık aded 1
Seng-i kapak beher zirâ'ına fiyat 70	Seng-i kemer küfeki beher zirâ'ına fiyat 90	

Medîne-i Üsküdar makberelerinde mu'tâd-ı kadîm üzere merzarcılara verilmesi lâzım gelen ücret ve mühimmât-ı lâzimesi zikr olunur. Mezârcı ücreti Tekyeşîn ve kazmacı ve kürekçisiyledir.

Erkek mezârı derinliği bir buçuk zirâ' ücret-i mezârcıyân fiyatı 40 akçe	Nisâ makberesi derinliği bir aşun on sekiz parmak aded 1 ücret-i mezârcıyân fiyatı 50 akçe	Makbere-i sağîrân-ı ma'sûmân Derinliği 1 zira Ücret-i mezârcıyân 20/25/30 akçe
--	--	--

Makbere-i mezkûra mahsus olan kumru tahtası kerestecilerde biçilüp mezârcılara verilen tahtaların câbî(?) ve bahâsı vesâir mahsus olan elvâh-ı virge

Kebîr makbereye kuru tahtası aded 1 fiyat 8 kadden 1 baslık parmak 7/8	Makbere-i vüstâ ve sağîr tahta kuru aded 1 fiyat 5,5 kadden aded 15 baslık 7/8	Virge-i kâfuri aded 1 fiyat 12 kadden aded 3,5 baslık 6
Elvâh ağa meşe aded 1 fiyat 12 Kadden aded 1,5 baslık 6/7	Battal virge fiyatı 15	

Mevteyl-i müslimîne mahsus olan tabut teneşir tahtaları ecnâsıyla bahâları zikr olunur:

Servi tabut ma'a kapak ma'a teneşir tahtasıyla mükemmel tabut-ı kebîr aded 1 kuruş 6	Def'a servi tahtasında orta tabut ma'a kapak ma'a teneşir tahtası mükemmel tabut aded 1 kuruş 4	Def'a servi tahtası tabut-ı sağîr ma'a kapak ma'a teneşir tahtası sağîr aded 1 kuruş 1
Uhlamur tahtasından kebîr tabut ma'a kapak ve ağa tahtası teneşiri mükemmel tabut aded 1 fiyat 160 (kuruş9)	Uhlamur tahtası orta tabut ma'a kapak ağa tahtasından teneşir tahta orta 1 (ade) fiyatı 90 (kuruş)	Uhlamur tahtası sağîr tabut ma'a kapak ağa tahtası teneşir tahtası sağîr aded 1 fiyat 60 (kuruş)

Zikrolunan üç kıt'a tabutlar çam tahtasından olmak üzere tenbih olunmuştur.

Devletlü sa'âdetlü sultanım hazretleri sağ olsun. Sâdır olan fermân-ı 'âlişân mücebince İstanbul hâricinde vâki' mezâristana ve Hazret-i Eyyûb Ensâri civârında Galata ve Üsküdar ve Kasımpaşa havâlilerinde vâki' mekâbir-i müslimîne varulup ma'rifet-i şer' ile minvâl ü meşrûh üzere mezârcı taifelerine ve kerestecisine ve taşçılara tenbîh olunduğu hâk-pây u devletlerine ma'lûm oldukda bâkî fermân devletlü 'inâyetlü sultanım hazretlerindir.

Bende-i Mehmed Ser-mi'marân-ı Hâssa hâlen

Ek 2: Metnin Ashl

